

Inleidend voorwoord

Authors	Oei,T.I.; Groenhuijsen,M.S.
Publication Date	2006
Link	https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/b8721d70-4afa-4d21-9883-e9f48aee4f3b
Citation	Oei , T I & Groenhuijsen , M S 2006 , Inleidend voorwoord . in T I Oei & M S Groenhuijsen (eds) , Capita selecta van de forensische psychiatrie anno 2006 . Kluwer , Deventer , pp. V-IX .
Download Date	2025-02-12 06:21:18
Rights	<p>General rights</p> <p>Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research. - You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain - You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal" <p>Take down policy</p> <p>If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.</p>

Inleidend voorwoord

Sinds 1997 is er onder auspiciën van de vakgroep Strafrechtwetenschappen van de Universiteit van Tilburg iedere drie jaar een bundel verschenen op het brede gebied van de forensische psychiatrie en haar aanverwante aandachtsgebieden, zoals het strafrecht, het gezondheidsrecht en de forensische psychologie. Ook thans is weer een – inmiddels vierde – bundel met onderwerpen op het genoemde gebied beschikbaar. De bijdragen zijn helder geschreven en spreken de lezer aan omdat het zaken betreffen die de gemiddelde academische burger interesseert: TBS, risicotaxatie, BOPZ, filosofische bespiegelingen over tijd en psychopathologie, praktische aspecten van beleid en behandeling, op het gebied van de strafrechtelijke maatregelen en fundamentele onderzoeksvragen. Het geheel is niet goed te onderwerpen onder een naam, of heeft niet het vooruitzicht of de bedoeling een uitputtende analyse van een bepaald onderwerp voor te schotelen.

Het gaat om belangrijke hoofdstukken op het gebied van de forensische gedragskunde en de forensische psychiatrie in het bijzonder:

1. *Forensische psychiatrie en existentie*: Van Tongeren, Baneke, Schalkwijk en Verhagen (en coauteur);
2. *Agressie, risicotaxatie en wetenschap*: Brouwers (en coauteur), Dingemans, Philipse, Van den Berg en Tuinier (en coauteur);
3. *Verslavingspsychiatrie, TBS en gedragskunde*: Van de Wetering (en coauteurs), Noorlander en Mulder (en coauteurs);
4. *Forensische Jeugdpsychiatrie*: Lodewijks (en coauteur), Bullens (en coauteurs), Spaander (en coauteurs), Vlaardingerbroek en Duits;
5. *Forensische rapportage*: Blansjaar, Brand, Van Kordelaar (en coauteur), De Roos en Egger (en coauteur);
6. *Strafrechtelijke maatregelen en behandeling*: Borgers (en coauteur), Elzinga, Greeven (en coauteur), Struijk, Oei, en Van Beek;
7. *Behandelen/beveiligen, Justitie en VWS*: Van Veldhuizen, Van Marle, Schaap, Bruinsma, Daniëls;
8. *Antisociale persoonlijkheidsstoornis, Socio-/psychopathie en forensische gedragskunde*: Van den Berg (en coauteur), Boeykens en Nijhuis (en coauteurs);
9. *Actuele en toekomstige leermomenten in de forensische psychiatrie*: Swinkels, Van Vliet, Zwemstra en Bleeker (en coauteur).

Wij haken, zij het niet in volgorde, maar naar betekenis van het onderwerp, in op de genoemde bijdragen. Betrekkelijk veel ruimte is verstrekt aan de forensische jeugdpsychiatrie en -psychologie. Dit was langzamerhand nodig aangezien het brede veld van de kinder- en jeugdpsychiatrie nog te weinig ingang heeft gevon-

den binnen de forensische gedragswetenschappen, al is er wel een tegemoetkoming gaande in die richting, getuige het in de afgelopen jaren bezetten van leerstoelen in de forensische psychiatrie (Leiden en Nijmegen) door kinder- en jeugdpsychiaters en in de forensische gezondheidszorg (Tilburg) – aan de VU in Amsterdam bestaat al een leerstoel Forensische Kinder- en Jeugdpsychologie – door een ontwikkelingspsycholoog.

De actualiteit heeft (vanaf de eerste bundel uit 1997) altijd een rol van betekenis gespeeld voor het opnemen van een bijdrage aan de ‘Tilburgse’ bundel. Zo zijn thans aspecten van de BOPZ (voor een nieuwe behandelwet wordt gepleit!) en dwang en drang thema voor interessante bijdragen van *Van Veldhuizen* en *Van Marle*. Zij opperen een totaal andere kijk op wat de wettelijke mogelijkheden zouden moeten aangeven: niet in eerste instantie de beveiliging (rechtspositie patiënt, gevaarscriterium – al moet dat criterium niet worden verwaarloosd), maar de behandeling, en daarop voortbordurend de individuele zorg op maat voor de patiënt die behandeld *moet* worden – om beter te *kunnen* worden. De grens van vrijwilligheid tot behandeling zou dan niet alleen maar de juridische toetssteen moeten zijn, maar zou dienen te fungeren als aanloop tot én in samenhang met het perspectief op een effectieve behandeling. Daarbij wordt het zicht op een zorgvuldig juridisch en inhoudelijk procédé niet uit het oog verloren.

Betrekkelijk nieuw en actueel zijn ook de meer therapeutisch gerichte bijdragen van *Struijk* en *Oei*. Zij bepleiten los van elkaar een transparante behandeling van veroordeelden, bij wie ook de behandelaar niet vrijuit gaat. Immers, een behandeling betreft minimaal twee personen, de patiënt en de therapeut. Dan ligt het voor de hand dat de therapeut net zo transparant (als de patiënt) zou kunnen zijn, waar dat mogelijk is en zich professioneel, dus wat terughoudend (jegens de patiënt) dient op te stellen, waar dat geboden is.

De opstellen van *Swinkels* over richtlijnontwikkeling en DBC's, en het belang van een gestructureerde opleiding in de forensische psychiatrie voor psychiaters van *Bleeker* (en coauteur) geven aan, hoe het specialisme van de psychiatrie zich meer en meer realiseert dat beleid, getal en maatschappelijk netwerk een belangrijk amalgaam van factoren behelst voor de huidige generatie psychiaters.

Van Vliet en *Zwemstra* spreken met heldere bewoordingen de noodzaak uit van een goede en harmonische samenwerking tussen ketenpartners binnen de forensische psychiatrie, alwaar Justitie en VWS elkaar meer en meer nodig hebben.

Psychopathische en antisociale persoonlijkheidsstoornissen blijven de maatschappelijke gemoederen bezighouden. Het wordt dan ook tijd dat er vanuit de wetenschap en de meer beschouwende disciplines wat wordt opgemerkt, hetgeen een steun in de rug zou kunnen zijn voor de werkers in het veld. Van die taak hebben *Van den Berg* (en coauteur), *Boeykens* en *Nijhuis* (en coauteurs) zich behoorlijk gekwet. Iedere professional heeft de behoefte om te weten of hij/zij nog wel op de goede weg bezig is, en of er niet toch andere invalshoeken zijn op te merken. Op dezelfde lijn verder denkend hebben *Dingemans*, *Philipse* en *Van den*

Berg zich terecht de vraag gesteld, in hoeverre het risicotaxatieonderzoek niet toch onvoldoende beantwoordt aan de behoeften van de (behandelende en beoordelende) collega's in het veld. Het blijkt namelijk dat klinici niet de meest getrainde onderzoekers zijn en omgekeerd de onderzoekers niet de meest ervaren klinici! Ze hebben elkaar hard nodig om het risicomangement gestalte te geven, maar er is meer nodig. Het broodnodige vertaalwerk naar beleidsmakers en professionals dient te gebeuren in een samenwerkingsverband van klinici en onderzoekers. Bovendien staan de wetenschappelijke criteria vaak niet helder voor ogen of vormen de beperkingen van het onderzoek (bijvoorbeeld cultuurverschillen in populaties, het toepassen van instrumenten die elders wel voldeden, maar hier anders liggen vanwege wettelijke mogelijkheden/beperkingen, noties van privacygevoeligheid, ethische randvoorwaarden, enzovoort) de redenen, waardoor er mogelijk hiaten vallen tijdens het feitelijke onderzoek.¹ Dit klemt temeer, daar er toch serieuze conclusies worden getrokken, die eigenlijk niet altijd uit de resultaten van het onderzoek kunnen worden afgeleid.

Fundamenteel onderzoek is wat moeilijker: het betreft definities hanteren en uitwerken, medicijnen toetsen op werkbaarheid, en dergelijke meer, en met vallen en opstaan bekijken wat er resteert. *Tuinier* (en coauteur) en *Brouwers* (en coauteur) hebben ieder op hun manier laten zien, dat door stug doorploeteren en vaak balancerend boven een bijna diepliggend 'niets' bij stukje en beetje vooruitgang kan worden geboekt.

Vooruitgang is natuurlijk bij uitstek goed na te voelen, wanneer de lezer bij *Van Tongeren* en *Verhagen* (en coauteur) zijn metafysische voelhoorns (voor zover mogelijk) uitsteekt. De tijd blijft fascineren, en de Kerkvaders hebben bij monde van Augustinus tijd en eeuwigheid nooit volledig afzonderlijk kunnen beschouwen en bewerken. En zou men als lezer dan toch ook niet na lezing van onderwerpen over de tijd en eeuwigheid een ietwat beschaamd gevoel overhouden, wanneer dat soort grootheden zich moeilijk laten dooranalyseren? Gelukkig helpen *Baneke* en *Schalkwijk* ons weer een beetje minder onzeker voelen met hun onderwerp over schaamte. Forensische gedragsdeskundigen hebben het vaker over schuld en schuldgevoel, maar hoe zit dat met schaamte? Het is interessant te zien dat schaamte veel meer met innerlijke grenzen en deadlines te maken heeft dan we wellicht zouden bevroeden.

Deadlines zijn trouwens binnen een TBS kliniek gewoon voer. Er dient binnen zoveel tijd een verlengingszitting te worden voorbereid, een rapportage dient te worden aangemaakt, de rechter moet op een bepaalde datum worden voorgelicht. *Schaap* en *Bruinsma* vermelden hoe een kliniek in de problemen toch weer aan haar eigen haar uit haar vermeende malaise kon worden opgetrokken. De Dr. S. van Mesdagkliniek is meer dan ooit springlevend en voldoet na enige moeilijke jaren weer aan de 'best practice' criteria van de Inspectie voor de Gezondheids-

1 Zie bijvoorbeeld Tseng, Matthews & Elwyn, 2004; Archer, 2006.

zorg! Dat de zorg in het Gevangeniswezen net zoveel aandacht zou moeten verdienen als de TBS klinieken, laat *Daniëls* ons op een plezierige wijze zien. Hij is bij uitstek de deskundige die de detentiezorg altijd heeft benaderd vanuit het gezichtspunt, dat alles kan, maar niets hoeft.

De rapportage aan OM en Rechterlijke Macht vormt van oudsher de meest belangrijke taak van de justitiële forensisch psychiater. Dat is ook de reden dat er nogal wat aandacht aan wordt besteed. *Duits* en *Vlaardingerbroek* behartigen de jeugdsector in dit opzicht. De eerste vanuit een kwaliteitsvisie en *Vlaardingerbroek* vanuit de optiek van het fungeren van de Raad voor de Kinderbescherming. Strafrechtelijke maatregelen zoals de TBS, gedragsvoorwaarden, SOV en PSD/ISD zijn van groot belang voor zowel gedragsdeskundigen *Greeven* (en coauteur) als juristen (*Borgers* (en coauteur) en *Elzinga*). Ze hebben daardoor veel met elkaar te maken. Het gaat om formele en inhoudelijke criteria. De uitvoering van die behandelvoorwaarden geeft vaak problemen en *Van Beek* beziet die vanuit wetenschappelijk oogpunt voor wat de zorg aan en behandeling van pedoseksuelen betreft, al kan ook hij het niet helpen dat een TBS gestelde toch niet recidivevrij gemaakt kan worden. Wetenschap kan slechts ankerpunten vaststellen en helpen aanleggen, maar het zeilende schip is toch vaak van andere factoren afhankelijk, zoals de windsterkte. De rapportagekwestie is een boeiende: het gaat om mensen die gekwetst en beschadigd zijn, en vaak vele persoonlijkheidsscherven hebben opgelopen. Hoe ga je ermee om als rapporteur en waar heb je toch allemaal mee te maken? *Roos* ontzenuwt voor ons een aantal vraagpunten, en dat doet hij als wetenschapper en als advocaat. Daaruit blijkt ook weer hoe breed zijn persoonlijke en menselijke horizon is, kortom een verademing. *Van Kordelaar* doet het (met coauteur) op zijn vertrouwde degelijke wijze, het voorbeeld van vormvastheid! *Blansjaar* en *Brand* bekijken vanuit de praktijk van de rapporteur hoe het ook kan, en *Egger* en coauteur bezien de rol van de neuropsycholoog daarin.

Dat de wetenschap in de jeugdpsychiatrie en -psychologie in opgaande lijn is en in ieder geval hoop geeft voor de toekomst van onze jeugd, tonen *Bullens* (en coauteurs) en *Lodewijks* (en coauteur). Daarnaast laten *Spaander* en coauteurs zien dat er in de jeugdpsychiatrie meer is dan de pure medische optiek, en dat gedrag kan worden beïnvloed door een goede orthopedagogische en orthopsychiatrische opvang. Dit bepaalt vaak ook of kinderen al of niet afdrijven richting criminaliteit, verslaving, verloedering.

Dat verslaving een *hot issue* is, lijkt buiten kijf. Er zijn veel verslaafden in het gevangeniswezen: getallen van 40 tot 60% van de gemiddelde populatie gedetineerden worden vermeld. Het is dus hoog tijd dat professionals zich realiseren dat de verslaafde niet zomaar een persoon is die onder een ongelukkig gesternte is opgegroeid. Onderzoek toont aan dat verslaving een hersenziekte is, dat wil zeggen dat de hersenen aantoonbare veranderingen laten zien bij verslaafden, en dat kinderen van verslaafde ouders een soms aangeboren lichamelijke handicap kunnen vertonen. Verslaving wordt in de DSM-IV ook als As I stoornis geclassificeerd: dit moet toch tot verder nadenken aanleiding geven. *Noorlander* beschrijft op mense-

lijke en indringende wijze hoe met verslaafden om te gaan en wel, – in de TBS. Hoewel iedereen succes verwacht van zo'n behandeling, blijkt dat vaak een *self-fulfilling prophecy*. Wat de behandelaar verwacht aan verbetering bij de patiënt, kan een verslaafde hem geven, want de verslaafde is vaak de behandelaar te slim af. De verslaafde heeft iets weg van een psychopathische persoonlijkheid, en dat maakt de behandeling van verslaafden er niet gemakkelijker op. *Van de Wetering* en coauteurs maken terecht gewag van het grote belang om verslavingspsychiatrie als een volwassen subspecialisme te beschouwen van de psychiatrie. *Mulder* en coauteurs vragen zich begrijpelijk af of criminaliteit en gebruik van middelen zo erg met elkaar samenhangen. Het is duidelijk dat oorzaak en gevolg hierbij niet direct te plaatsen zijn. Daarvoor is middelengebruik veel te algemeen en dus ook te indifferent van begrip om conclusies van dergelijke aard te kunnen trekken.

De voorgaande 'Tilburgse' bundels werden een groot succes. De bundel van 2000 bijvoorbeeld had een verkoopcijfer van ruim 800 exemplaren, die van 2003 meer dan 1000. Er is dus sprake van een toenemende belangstelling voor dit soort informatie, die gericht is op een breed academisch publiek, waaronder gedragsdeskundigen, leden van de rechterlijke macht, advocatuur, beleidsmakers bij de overheid (Volksgezondheid, Justitie, Onderwijs), politici en vertegenwoordigers van de media. Ook voor het onderwijs aan de universiteit en hbo en de opleiding aan juristen en gedragsdeskundigen (medici, psychologen, psychiaters) kan de informatie van belang zijn.

Voor de totstandkoming van deze uitgave is behalve dank aan alle inzenders, ook erkentelijkheid verschuldigd aan mr. E.G.D. van Dongen, universitair docent rechtsgeschiedenis aan de Universiteit van Maastricht en Mw. M.M.C.F. van Vugt, administratief medewerkster op het departement Strafrechtwetenschappen van de Universiteit van Tilburg. Ten slotte is zonder de hulp en steun van de uitgeverij Kluwer te Deventer deze uitgave niet mogelijk geweest.

Wij hopen dat ook deze bundel zich mag verheugen in de belangstelling van velen.

Aangehaalde literatuur

Tseng, Matthews & Elwyn 2004

W.S. Tseng, D. Matthews & T.S. Elwyn, *Cultural competence in Forensic Mental Health*, New York: Brunner-Routledge, 2004.

Archer 2006

R.P. Archer (ed.), *Forensic Uses of Clinical Assessment Instruments*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2006.

T.I. Oei, hoogleraar forensische psychiatrie, Universiteit van Tilburg.

M.S. Groenhuijsen, hoogleraar straf (proces)recht en victimologie, Universiteit van Tilburg.